Terreur als substituut voor reguliere oorlog?

* * * Het is in onze tijd bepaald niet eenvoudig, de gewelddadige oorlog te blijven beschouwen als de ultima ratio van de staatkunde en het gebruik van militaire macht te blijven zien als „nichts als eine Fortsetzung des politischen Verkehrs mit Einmischung anderer Mittel". Immers, de consequentie van een dreigende escalatie raakt de gehele mensheid en met name de bezitters van de nucleaire middelen zijn weinig geneigd te tolereren dat anderen met hun meningsverschillen en gekrakeel het aan de balance of terror opgehangen zwaard van Damocles op onverantwoordelijke wijze aan het slingeren brengen.

Voor de kleinere naties en minderheidsgroeperingen is uit die ontwikkeling een zeer bedenkelijke, in wezen onaanvaardbare situatie gegroeid: slechts bij de gratie der Groten is het hun nog mogelijk „hun recht te zoeken" en desnoods wijziging of herziening van de status quo af te dwingen, terwijl bij ontbreken van dat fiat noodgedwongen zou moeten worden berust in wat als onrecht wordt ervaren. Het laat zich denken dat een aldus in haar levensbelangen ernstig bedreigde of daadwerkelijk geschade partij zich terdege zal bezinnen op wegen die nog wél openstaan en op middelen die nog wél kunnen worden gehanteerd zonder de onmiddellijke tussenkomst van de nucleaire machten uit te lokken.

Aangezien nu iedere voorgenomen actie tegen het militaire potentieel (volgens von Clausewitz „die Streitkraft") van de tegenstrever al op voorhand wordt bedreigd met een onverbiddelijk veto van de bewakers van de nucleaire vrede, en aangezien een eventuele oorlogvoering tegen de economie („das Land") slechts zelden veelbelovende perspectieven voor de underdog biedt, resteert — indien het de belligerent in spe ernst is met zijn streven, zijns opponenten macht (volgens Lemonnier e.a. „... gelijk aan het *produkt* van militair potentieel × economie × moreel") tot nul te reduceren — in feite geen andere reële mogelijkheid dan de rechtstreekse aanval op het moreel („der Wille des Volkes").

De kernvraag dient dan echter gesteld, in hoeverre van de alsdan te bezigen aanvalsmiddelen kan worden aangenomen dat zij metterdaad doeltreffend zijn, met andere woorden in hoeverre — nog daargelaten de vraag naar de ethische relatie tussen doel en middelen — de gestelde oorlogsdoelen werkelijk met terreur en chantage zullen kunnen worden bereikt. Het is daarbij welhaast onbegrijpelijk dat zovelen, wier keuze blijkens recente ontwikkelingen op deze middelen is gevallen, kennelijk onvoldoende beseffen dat het slechts gaat om een andere *vorm* van oorlogvoeren. Het schijnt wel alsof de betrokkenen menen dat het kiezen van een andere vorm automatisch machtiging verleent tot het terzijde stellen van alle beproefde axioma's, wetmatigheden en grondbeginselen van strategie en tactiek.

Vooral bij ongelijke krachtsverhoudingen is de zwakkere partij verplicht uit haar geringe middelen een maximaal rendement te halen door concentratie van krachten op het zwaartepunt. De daartoe vereiste économie des forces vindt, naar bekend, haar limieten in de eis van *de evenredigheid van doel en middelen.* En juist deze eis wordt bij de keuze van terreur als middel maar al te gemakkelijk veronachtzaamd.

Proportionaliteit houdt méér in dan dat men geen thermonucleair wapen inzet tegen een nietig doel, dan wel geen voorhamer gebruikt om een mier te verpletteren. Het heeft nog minder zin, een rots te willen verpulveren met een twijg: geen krachtige natie zal zich tot capituleren laten dwingen of bereid zijn zich zelf te liquideren, uitsluitend om het alternatief af te kopen van de bedreiging tegen het leven van enkelen, misschien zelfs velen, van haar onderdanen. Op die dísproportionaliteit liep ook Hitlers aanval op het Britse moreel stuk, hoewel hij ontegenzeglijk beschikte over adequate midde-

len om de realisatie van zijn dreigement, „Wir werden ihre Städte ausradieren", bedenkelijk naderbij te brengen. Hoeveel te minder zal de zwakkere van thans mogen hopen het begeerde macro-object te kunnen verwerven tegen een micro-prijs.

Nog steeds heeft von Clausewitz' richtlijn niet in het minst aan kracht ingeboet:

Wenn der Gegner unseren Willen erfüllen soll, so müssen wir ihn in eine Lage versetzen, die nachteiliger ist als das Opfer, welches wir von ihm fordern.

Het ware te wensen dat allen die — om het even om welke redenen — terreur bezigen als middel van de oorlogvoering zich eens terdege bezonnen op de eis van de evenredigheid van doel en middelen. Want zolang de keuze hunner middelen zó evident ontoereikend is voor het beoogde doel kan hun wijze van oorlogvoeren slechts resulteren in een zinloze verspilling van mensenlevens en goed.

De ruime sympathie en welwillende steun die hun streven soms wordt geschonken — vaak spontaan en emotioneel en niet zelden op basis van de hedendaagse gêne om te onderzoeken wat er precier onder het „bevrijdings"etiket schuilgaat — mag zich dan al in het gunstigste geval manifesteren tot een soort „bondgenootschappelijke pressie", zelfs dát vermag terreur niet te maken tot een doelmatig substituut voor de reguliere oorlog.

